

สาวตถิยํ กิร เอกา คหปตานี ปุตตมฺหาเน จเปตฺวา ปาฎิกํ นาม อาชีวกํ ปฏิจฺจคฺคติ ฯ

ได้ยินว่า อ. หญิงผู้เป็นเจ้าของเรือน คนหนึ่ง ในพระนครชื่อสาวตถิ ย่อมปฏิบัติ ซึ่งอาชีวก ชื่อว่าปาฎิกะ ตั้งไว้ในตำแหน่ง เพียดังบุตร ฯ

ตสฺसानนฺตรมเรสุ มนุสฺสา สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อาคณฺตฺวา “อโห อจฺฉริยา พุทฺธานํ ธมฺมเทสนาติ นานปฺปกาเรหิ พุทฺธคฺคณ วณฺณณฺติ ฯ

อ. มนุสฺย ท. ในเรือนอันมีระหว่างหามิได้ ท. (ของหญิงผู้เป็นเจ้าของเรือน) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา ของพระศาสดา มาแล้ว ย่อมพรรณนา ซึ่งพระคุณของพระพุทเจ้า ท. โดยประการต่าง ๆ ท. ว่า “โอ อ. พระธรรมเทศนา ของพระพุทเจ้า ท. เป็นเทศนาน่าอัศจรรย์ (ย่อมเป็น)” ดังนี้ ฯ

สา พุทฺธานํ คุณกถํ สุตฺวา วิหารํ คณฺตฺวา ธมฺมํ โสตุกามา ตมตฺถํ อาชีวกสฺส กเถตฺวา “คจฺฉิสฺสามทํ พุทฺธสฺส สหฺตํ อยุยาติ อาห ฯ

(อ. หญิงผู้เป็นเจ้าของเรือน) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งคุณ ของพระพุทเจ้า ท. เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไป สู่วิหาร แล้วจึงฟัง ซึ่งธรรม (เป็น) บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่อาชีวก กล่าวแล้ว ว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า อ. ดิฉัน จักไป สู่สำนัก ของพระพุทเจ้า” ดังนี้ ฯ

โส “มา คจฺฉาหิตี นิวาเรตฺวา ตํ ปุณฺณํ ยาจมานมฺปิ นิวาเรสิ เอว ฯ

(อ. อาชีวก) นั้น ห้ามแล้ว ว่า “(อ. ท่าน) จงอย่าไป” ดังนี้ ห้ามแล้ว (ซึ่งหญิงผู้เป็นเจ้าของเรือน) นั้น แม้อ่อนนอนอยู่ บ่อย ๆ นั้นเทียว ฯ

สา “อโย มม วิหารํ คณฺตฺวา ธมฺมํ โสตุํ น เทติ, สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา อิธว ธมฺมํ สุณิสฺสามิตี สายณฺหสมเย ปุตฺตํ ปกโกสิตฺวา “คจฺฉ, สุวตฺตนาเย สตฺถารํ นิมนฺเตหิตี เปเสสิ ฯ

(อ. หญิงผู้เป็นเจ้าของเรือน) นั้น (คิดแล้ว) ว่า “(อ. อาชีวก) นี้ ย่อมไม่ให้ เพื่ออันไป สู่วิหาร แล้วจึงฟัง ซึ่งธรรม แก่เรา, (อ. เรา) ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา จักฟัง ซึ่งธรรม (ในที่) นั้นนั้เทียว” ดังนี้ เรียกมาแล้ว ซึ่งบุตร ในสมัยเป็นที่สิ้นไป แห่งวัน ส่งไปแล้ว (ด้วยคำ) ว่า “(อ. เจ้า) จงไป, (อ. เจ้า) จงทูลนิมนต์ ซึ่งพระศาสดา เพื่อภักตบริโภคอันจะมีในวันพรุ่งนี้” ดังนี้ ฯ

โส คจฺฉนฺโต ปจฺมตฺรํ อาชีวกสฺส วสนฺนฺจฺฉานํ คณฺตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ ฯ

(อ. บุตร) นั้น เมื่อไป ไปแล้ว ผู้ที่เป็นที่อยู่ ของอาชีวก ก่อนกว่า ไหว้แล้ว (ซึ่งอาชีวก) นั้น นั่งแล้ว ฯ

อถ นํ โส “กทํ คจฺฉนฺตํ อาห ฯ

ครั้งนั้น (อ. อาชีวก) นั้น กล่าวแล้ว (กะบุตร) นั้น ว่า “(อ. ท่าน) จะไป (ในที่) ไหน” ดังนี้ ฯ

“มาตุ วจฺเนน สตฺถารํ นิมนฺเตตฺถํ คจฺฉามิตี ฯ

(อ. บุตร กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. กระผม) จะไป เพื่ออันทูลนิมนต์ ซึ่งพระศาสดา ตามคำ ของมารดา” ดังนี้ ฯ

“มา ตสฺส สนฺติโก คจฺฉาหิตี ๑

(อ. อาชีวก กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. เจ้า) จงอย่าไป สู่สำนัก (ของพระศาสดา) นั้น” ดังนี้ ๑

“อลํ อยุย, คจฺฉิสฺสามหนฺติ ๑

(อ. บุตร กล่าวแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า อ. อย่าเลย, อ. กระผม จักไป” ดังนี้ ๑

“เอตสฺส กตสฺสการํ อุโปปี ขาหิสฺสาม, มา คจฺฉาติ ๑

(อ. อาชีวก กล่าวแล้ว) ว่า “(อ. เรา ท.) แม่ทั้งสอง จักเคี้ยวกิน ซึ่งสักการะ (อันมารดา ของเจ้า) กระทำแล้ว (แก่พระศาสดา) นั้น, (อ. เจ้า) จงอย่าไป” ดังนี้ ๑

“อลํ อยุย, มาตา เม ตชฺเชสฺสตีติ ๑

(อ. บุตร กล่าวแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า อ. อย่าเลย, อ. มารดา จักคุกคาม ต่อกระผม” ดังนี้ ๑

“เตนหิ คจฺฉ, คนฺตฺวา จ ปน นิมนฺเตตฺวา ‘อมฺหากํ เคหํ อสฺสกุจฺจาเน วา อสฺสกุวิธียํ วา อสฺสกุเมเคน วา คนฺตพฺพนฺติ มา อาจิข, สนฺติเก จิตฺโต วีย อยฺเมเน (P39) เมเคน คจฺฉนฺโต วีย ปฺลยิตฺวา เอหิตี ๑

(อ. อาชีวก กล่าวแล้ว) ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. เจ้า) จงไป, ก็แล (อ. เจ้า) ครั้นไปแล้ว นิมนต์แล้ว จงอย่าบอก ว่า ‘(อันพระองค์) ฟังเสด็จไป สู่เรือน ของข้าพระองค์ ท. ในที่โน้น หรือ หรือว่า ในถนนโน้น หรือว่า โดยหนทางโน้น’ ดังนี้, (อ. เจ้า) เป็นราวกะว่ายืนอยู่แล้ว ในที่ใกล้ เป็นราวกะว่าไปอยู่ โดยหนทาง อื่น (เป็น) หนีไปแล้ว จงมา” ดังนี้ ๑

โส อาชีวกสฺส กถํ สุตฺวา สตถุ สนฺติโก คนฺตฺวา นิมนฺเตตฺวา อาชีวกเณ วุตฺตนิยาเมเนว สพฺพํ กตฺวา ตสฺส สนฺติโก คนฺตฺวา “กินฺเต กตฺนฺติ ปุญฺโจ ‘สพฺพํ กตํ อยุยาติ อาห ๑

(อ. บุตร) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของอาชีวก ไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา ทูลนิมนต์แล้ว กระทำแล้ว (ซึ่งกิจ) ทั้งปวง โดยทำนอง (แห่งคำ) อันอาชีวกกล่าวแล้วนั้นเที่ยว ไปแล้ว สู่สำนัก (ของอาชีวก) นั้น ผู้ (อันอาชีวก) ทามแล้ว ว่า “(อ. กรรม) อะไร อันเจ้า กระทำแล้ว” ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า (อ. กรรม) ทั้งปวง (อันกระผม) กระทำแล้ว” ดังนี้ ๑

“ภทฺทกนฺเต กถํ, ตสฺส กตสฺสการํ อุโปปี ขาหิสฺสามาติ วตฺวา ปฺนทิวเส อาชีวกโก ปาโตว ตํ เคหํ อคฺมาลี ๑

อ. อาชีวก กล่าวแล้ว ว่า “(อ. กรรม) อันเจริญ อันเจ้า กระทำแล้ว, (อ. เรา ท.) แม่ทั้งสอง จักเคี้ยวกิน ซึ่งสักการะ (อันมารดา ของเจ้า) กระทำแล้ว (แก่พระศาสดา) นั้น” ดังนี้ ได้ไปแล้ว สู่เรือน นั้น ในเวลาเช้าเที่ยว ในวันรุ่งขึ้น ๑

ตํ คเหตฺวา ปจฺฉาคพฺเภา นิสีทาเปสฺสุ ๑

(อ. ชน ท. เหล่านั้น) พาเอาแล้ว (ซึ่งอาชีวก) นั้น (ยังอาชีวก) ให้นั่งแล้ว ในภายหลังแห่งห้อง ๑

ปฏิวีสกมนุสสา ตํ เกหํ อลลโคมเยน อุปลิมปิฏวา ลาชปณจมานิ ปุพพานิ วิกุทิตวา สตุณฺ นิสินฺทิตถาย มหารหํ อาสนํ ปณฺญาเปสํ ๖

อ. มนุสยผู้คู้เคย ท. เข้าไปฉาบแล้ว ซึ่งเรือน นั้น ด้วยโคมยอันสด โปรยแล้ว ซึ่งดอกไม้. อันมีข้าวตอกเป็นที่ทำ ปูลาดแล้ว ซึ่งอาสนะ อันควรแก่ค่ามาก เพื่อประโยชน์แก่อันประทับนั่ง แห่งพระศาสดา ๖

พุทฺธเทหิ สพุทฺธิ อปริจิตมนุสสา หิ อาสนปณฺณตฺตี น ชานนฺติ ๖

จริงอยู่ อ. มนุสยผู้ไม่คู้เคยแล้ว ท. กับ ด้วยพระพุทธรเจ้า ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งการปูลาดซึ่งอาสนะ ๖

พุทฺธานญจ มคฺคเทสเกณ กิจจํ นาม นตฺถิ; โพธิมฺเฬ ทสสทสสีโลกธาตุมํ เกมฺเปตฺวา สมฺโพธิํ ปตฺตตฺวิสเสยว หิ เนลํ “อโย มคฺโค นิริยํ คจฺจนฺติ, อโย ติรจฺจานโยนี, อโย เปตฺตติวีสยํ, อโย มนุสฺสโลกํ, อโย เทวโลกํ, อโย อมตฺมทานิพฺพานนฺติ สพุเพ มคฺคา อาวิภูตฺวา, คามนิคฺคาทํ มคฺเค วตฺตตฺพพเมว นตฺถิ; ตสฺมา สตุถา ปาโถว ปตฺตตฺจิวรมาทฺย มหาอุปาสิกาย เคหทวารํ คโต ๖

ก็ ชื่อ อ. กิจ (ด้วยบุคคล) ผู้แสดงซึ่งหนทาง ย่อมไม่มี แก่พระพุทธรเจ้า ท., เพราะว่า อ. หนทาง ท. ทั้งปวง แจ่มแจ้งแล้ว (แก่พระพุทธรเจ้า ท.) เหล่านั้น ว่า “อ. หนทาง นี้ ย่อมไป สู่รณ, (อ. หนทาง) นี้ (ย่อมไป) สู่กำเนิดแห่งสัตว์ดิรัจฉาน, (อ. หนทาง) นี้ (ย่อมไป) สู่วิสัยแห่งเปรต, (อ. หนทาง) นี้ (ย่อมไป) สู่มนุษยโลก, (อ. หนทาง) นี้ (ย่อมไป) สู่เทวโลก, (อ. หนทาง) นี้ (ย่อมไป) สู่อมตมทานิพพาน” ดังนี้ ในวัน (แห่งพระพุทธรเจ้า ท.) ทรงยังโลกธาตุมีหมื่นเป็นประมาณ ให้หวั่นไหวแล้วจึงทรงบรรลุลแล้ว ซึ่งพระญาณเป็นเครื่องตรัสรู้พร้อม ณ โคนแห่งต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้แน่แท้, (อ. คำ) อัน (อันบุคคล) ฟังกล่าว ในหนทาง (แห่งประเทศ ท.) มีบ้านและนิคมเป็นต้นนั้นแท้ ย่อมไม่มี, เพราะเหตุนี้ อ. พระศาสดา ทรงถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร เสด็จไปแล้ว สู่ประตูแห่งเรือน ของมหาอุบาสิก ในเวลาเช้าเที่ยง ๖

สา เคหา นิภขมิตฺวา สตุถารํ ปณฺจปตฺติจฺเจเตน วณฺทิตฺวา อนฺโตมเร ปเวเสตฺวา อาสนे นิสินฺทาเปตฺวา ทกฺขิณฺทกํ ทตฺวา ปณฺนิเตน ชาทนีเยน โภชนีเยน ปวีริสี ๖

(อ. อุบาสิก) นั้น ออกไปแล้ว จากเรือน ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ทำ (ยังพระศาสดา) ให้เสด็จเข้าไปแล้ว ในภายในแห่งเรือน (ยังพระศาสดา) ให้ประทับนั่งแล้ว บนอาสนะ ถวายแล้ว ซึ่งน้ำเพื่อทักษิณ อังคาสแล้ว ด้วยวัตถุอันบุคคลพึงเคี้ยว ด้วยวัตถุอันบุคคลพึงบริโภค อันประณีต ๖

อุปาสิกา กตฺมาตฺตกิจจสฺส สตุถโน อนุโมทณํ กาเรตุกามา ปตฺตํ คณฺหิ ๖

อ. อุบาสิก เป็นผู้ใคร่เพื่ออันยังพระศาสดา ผู้มีกิจด้วยภักต์อันทรงกระทำแล้ว ให้ทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา (เป็น) รับแล้ว ซึ่งบาตร ๖

สตุถา มนฺตรสฺสเรณ อนุโมทณมฺมกถํ อารภี ๖

อ. พระศาสดา ทรงเริ่มแล้ว ซึ่งธรรมกถาเป็นเครื่องอนุโมทนา ด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะ ๖

อุปาสิกา “สาธุ สาธุติ สาธุการํ ทมมานา ธมฺมํ สฺยุมิ ฯ”

อ. อุปาสิกา ให้อยู่ ซึ่งสาธุการ ว่า “อ. ดีละ อ. ดีละ” ดังนี้ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ฯ

อาชีวก ปจฺจาคพฺเภา นิสินโนว ตสฺสา สาธุการํ ทตฺวา ธมฺมํ (P40) สฺถนฺตียา สทฺทํ สุตฺวา สนฺหาเรตฺถํ นาสกฺขิ, “น อิทาเนว สํ มยฺหนฺติ นิกฺขมิตฺวา “นฺนฺจาสฺมิ กาทฺถกณฺธิ, เอตสฺส เอตํ สกฺการํ กโรหิตฺติ นานปฺกาเรน อุปาสิกญฺจ สตฺถารญฺจ อฏฺโถสฺสโต ปลาโย ฯ”

อ. อาชีวก นั่งแล้ว ในภายหลังแห่งห้องเที่ยว ฟังแล้ว ซึ่งเสียง (ของอุปาสิกา) นั้น ผู้ให้ ซึ่งสาธุการ แล้วจึงฟังอยู่ ซึ่งธรรม ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันทรงไว้พร้อม, ออกไปแล้ว (ด้วยอันคิด) ว่า “(อ. หญิง) นั้น (ย่อมมี) แก่เรา ในกาลนี้นั้นเที่ยว หามได้” ดังนี้ ด่าอยู่ ซึ่งอุปาสิกาด้วย ซึ่งพระศาสดาด้วย โดยประการต่าง ๆ ว่า “แนะหญิงกาฬกณฺธิ (อ. เจ้า) เป็นผู้ฉิบ หายแล้ว (ย่อมเป็น), (อ. เจ้า) จงกระทำ ซึ่งสักการะ นั้น (แก่สมณะ) นั้น” ดังนี้ หนีไปแล้ว ฯ

อุปาสิกา ตสฺส กถา ย ลขฺชิตา อญฺญตฺตํ คตํ จิตฺตํ เทสนานุสาเรน เปสฺสํ นาสกฺขิ ฯ

อ. อุปาสิกา ละอายแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของอาชีวก) นั้น ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันส่งไป ซึ่งจิต อันถึงแล้ว ซึ่งความเป็นโดยประการอื่น ตามแนวแห่งเทศนา ฯ

อถ นํ สตฺถา “กํ อุปาสิเก จิตฺตํ เทสนานุคตํ กาทํ น สกฺโกสฺสีติ ฯ”

ครั้งนั้น อ. พระศาสดา (ตรัสแล้ว) (กะอุปาสิกา) นั้น ว่า “ดูก่อนอุปาสิกา (อ. เธอ) ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งจิต ให้เป็นธรรมชาติไปตามแล้วซึ่งเทศนา หรือ” ดังนี้ ฯ

“ภานฺเต เอตสฺส เม กถา ย จิตฺตํ อญฺญตฺตํ อุปคตฺนฺติ ฯ”

(อ. อุปาสิกา กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. จิต ของหม่อมฉัน เข้าถึงแล้ว ซึ่งความเป็นโดยประการอื่น เพราะวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของอาชีวก) นั้น” ดังนี้ ฯ

สตฺถา “เอวฺรูปสฺส วิสภาคชนสฺส กถิตํ กถํ นาม อวฺชชิตํ น วฏฺฏติ, เอวฺรูปํ อสมนฺนาหริตฺวา อตฺตโน กตาทกเมว โอลเกตฺถํ วฏฺฏตฺติติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อ. พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า “อ. อัน (อันบุคคล) รำพึงถึง ชื่อ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว อันอันชนผู้มีส่วนเสมอไปปราศแล้ว ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป กล่าวแล้ว ย่อมไม่ควร, อ. อัน (อันบุคคล) ไม่นำมาพร้อม (ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว) อันมีอย่างนี้เป็น รูป แล้วจึงแลดู (ซึ่งกิจ) อัน (อันตน) กระทำแล้วและไม่กระทำแล้ว ของตนนั้นเที่ยว ย่อมควร” ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระ คาถา นี้ ว่า